

MAŁGORZATA NOWAK
Lublin

IMIENICTWO W PARAFII MIKLUSZOWICE KOŁO BOCHNI¹

Chcąc ocenić motywacje w doborze imion chrzestnych na podstawie rzeczywistych faktów językowych i kulturowych, autorka zbadała metryki parafialne z XVIII-XIX w. Zebrany materiał imienniczy obejmuje 11 081 zapisów (liczba ta obejmuje zarówno imiona nowo ochrzczonych – pierwsze i drugie – jak i imiona rodziców i chrzestnych). Wypisów dokonano z metryk ostatnich dziesięcioleci wieków XVIII, XIX i XX. Przedziały czasowe są jednak wystarczająco odległe, aby mogły ujawnić kontrasty, które pojawiły się w modzie imienniczej.

Zamiarem autorki była próba odpowiedzi na pytanie o dawne i współczesne motywacje rządzące doбором imienia dla dziecka, szczególnie zaś o przypadającą w nich rolę kalendarza liturgicznego i tradycji rodzinnej. Interesowały nas też następujące zagadnienia: ekspansja imion, problem imion regionalnych czy środowiskowych, mody pokoleniowe, kościelny charakter imion chrzestnych.

WYBRANE ZAGADNIENIA Z ANTROPONIMII BADANEGO TERENU

Nasze badania rozpoczniemy od przedstawienia popularności imion w poszczególnych okresach. Następnie ukażemy wpływ kalendarza liturgicznego na imiennictwo i zależność między nim a tradycją rodzinną. Przedstawimy też zmiany w systemie antroponimicznym – tzw. imiona pokoleniowe.

¹ Niniejszy artykuł stanowi streszczenie zagadnień poruszanych w pracy magisterskiej *Motywacje w doborze imion chrzestnych (na materiale ksiąg metrykalnych parafii Mikłuszowice koło Bochni)* napisanej przez autorkę pod kierunkiem prof. Michała Łesiowa na seminarium językoznawczym w Katedrze Języka Polskiego KUL.

1. Popularność imion w poszczególnych badanych okresach

Jak już wspomniano we wstępie, ogółem z ksiąg parafialnych wynotowano 11 081 zapisów (111 różnych imion męskich i 113 różnych imion żeńskich).

Dane za lata 1784-1794 pochodzą z ksiąg metrykalnych dla wsi Turzec (Majkowice), Wyżyce, Dziewin. Z metryk wyciągnięto 2970 powtarzających się imion, z czego 778 to imiona nadane 560 ochrzczonym dzieciom (275 chłopcom i 285 dziewczynkom), pozostałe to imiona rodziców i rodziców chrzestnych. Listy frekwencyjne opracowano na podstawie imion nadanych dzieciom. 108 chłopcom nadano imiona podwójne, w dwóch wypadkach – trzy imiona, 104 dziewczynkom – imiona podwójne, a 4 – trzy imiona. Do nominacji pierwszym imieniem użyto 47 imion męskich i 42 imiona żeńskie. Średnio jedno imię męskie przypada na 6 chłopców, a jedno żeńskie na 7 dziewczynek. Dla imion drugich wykorzystano dla mężczyzn 16 możliwości, dla kobiet 36 (zasób imion drugich jest bogatszy).

Lista frekwencyjna pierwszych imion męskich i żeńskich przedstawia się następująco:

1. Jan (44)	1. Katarzyna (37)
2. Paweł (14)	2. Marianna (20)
3. Wojciech (13)	3. Franciszka (18)
4. Wawrzyniec (12)	4. Regina (16)
5. Franciszek (11)	5. Tekla (14)
6. Józef (11)	6. Agnieszka (13)
7. Karol (10)	7. Zofia (12)
8. Piotr (10)	8. Magdalena (11)
9. Stanisław (10)	9. Małgorzata (11)
10. Szymon (10)	10. Jadwiga (11)

Tych 10 imion męskich nadano 145 chłopcom (52,72% badanej populacji chłopców). Bezsporna jest popularność imienia Jan (16% chłopców otrzymało to imię). 10 najpopularniejszych imion żeńskich nadano 163 razy (57,19% dziewcząt), imię Katarzyna otrzymało 12,98% wszystkich ochrzczonych dziewczynek.

Zaskakujące jest występowanie na terenie wiejskim imion potrójnych (Karol Szymon Jan, Józef Ignacy Gabriel, Franciszka Józefa Karolina, Anna Franciszka Marta, Maria Teresa Agata, Teresa Józefa Konstancja). Pojawiły się też imiona, które w takiej postaci odnajdujemy wyłącznie w kalendarzach liturgicznych:

Franciszek Xawery, Stanisław Kostka. Z ciekawszych imion na uwagę zasługuje trzykrotnie użyte (w ciągu dwóch lat) imię Kancjusz (Cantius).

Dane dla okresu 1884-1894 uzyskano z ksiąg dla gromad Bogucice i Mikłuszowice. Wynotowano 3856 zapisów, z czego 675 to imiona nadane 634 ochrzczonym dzieciom, pozostałe to imiona rodziców i chrzestnych. Przeważająca jest jednoimiennosc, na 321 chłopców tylko 20 otrzymało drugie imię, na 313 dziewcząt – 21.

System antroponimiczny został w porównaniu 2 poprzednim okresem zubożony. Wykorzystano zaledwie 25 imion męskich i 34 imiona żeńskie. Średnio to samo imię żeńskie przypada na 8 dziewcząt, a to samo imię męskie – na 13 chłopców.

Imiona o najwyższej popularności przedstawiały się następująco:

<i>imiona męskie</i>	<i>imiona żeńskie</i>
1. Jan (71)	1. Marianna (64)
2. Józef (48)	2. Katarzyna (56)
3. Piotr (39)	3. Barbara (45)
4. Franciszek (33)	4. Anna (34)
5. Wojciech (20)	5. Honorata (18)
6. Stanisław (19)	6. Helena (12)
7. Jakub (15)	7. Karolina (10)
8. Adam (14)	8. Wiktoria (10)
9. Andrzej (10)	9. Ewa (8)
10. Władysław (9)	10. Aniela (7), Teofila (7) ² .

Pięć najbardziej popularnych imion męskich otrzymało 65,73% ochrzczonych chłopców (samo imię Jan – 22, 11%), a imion żeńskich – 69,32% dziewcząt (Marianna – 20,44%).

W tym okresie zarówno w systemie antroponimii kobiecej, jak i męskiej przeważają imiona tradycyjne, wyróżnia się jedynie imię Marcjanna nadane 1 raz jako imię drugie.

Końcowe lata XX w. (1984-1994) przynoszą zmiany w lokalnym systemie antroponimii. Penetracją objęto księgi chrzcielne ze wsi: Dziewin, Majkowice, Gawłówek, Wyżyce, Baczków, Bogucice i Mikłuszowice. Wynotowano zapisy

² Nasze badania potwierdzają spostrzeżenia J. S. Bystronia (*Księga imion w Polsce*. Warszawa 1938) dotyczące imion występujących w Małopolsce; za takie uznaje się męskie: Jan, Józef, Franciszek; kobiece: Katarzyna, Marianna, Hanna, Wiktoria, Róża.

4 755 imion – 1 477 to imiona nadane jako chrzestne 778 dzieciom (362 chłopców i 416 dziewczynek). Powszechna jest dwuimienność (337 chłopców i 362 dziewczynki).

Polskie wykazy imion obejmują według opracowania H. Jastrzębskiego³ 769 pozycji (420 imion męskich i 349 żeńskich), według J. Bubaka zaś 1 176 imion (653 męskie, 523 żeńskie)⁴. Praktycznie jednak wykorzystuje się ok. 66 imion męskich i 69 kobiecych. Na interesującym nas terenie jest podobnie. Używa się 64-70 imion męskich, 65-66 imion żeńskich.

Najpopularniejsze imiona pierwsze przedstawiają się następująco:

<i>imiona męskie</i>	<i>imiona żeńskie</i>
1. Łukasz (26)	1. Anna (41)
2. Mateusz (24)	2. Katarzyna (32)
3. Michał (21)	3. Magdalena (21)
4. Paweł (20)	4. Małgorzata (20)
5. Krzysztof (19)	5. Monika (19)
6. Marcin ((19)	6. Agnieszka (18)
7. Tomasz (18)	7. Paulina (18)
8. Piotr (17)	8. Karolina (17)
9. Kamil (12)	9. Iwona (16)
10. Przemysław (12)	10. Ewelina (15), Justyna (15).

Z wykazu tego widać, że 5 najpopularniejszych imion męskich otrzymało 30,38% ochrzczonych chłopców, imion żeńskich zaś 31,97% dziewcząt.

Wyraźne różnice widać, gdy zestawimy wykorzystanie tych samych imion w funkcji imion pierwszych i drugich.

Imię	Liczba występowania jako imię pierwsze	Liczba występowania jako imię drugie
Piotr	17	26
Józef	1	19
Jan	2	18
Adam	2	16
Stanisław	–	16

³ Wykaz imion najczęściej wzywanych na terytorium PRL. [Załącznik do:] Rejestracja stanu cywilnego. Stan prawny na dzień 1 sierpnia 1959 r. Warszawa 1959.

⁴ Wykaz imion używanych w PRL. „Język Polski” 1983 nr 1-2 s. 72-84.

Paweł	20	14
Grzegorz	11	11
Marek	5	11
Michał	21	11
Krzysztof	19	10
Maria	6	56
Anna	41	30
Barbara	13	20
Katarzyna	32	20
Ewa	5	14
Agnieszka	18	13
Magdalena	21	11
Małgorzata	20	11
Paulina	18	10
Joanna	14	9
Józefa	–	9
Karolina	17	9

W obecnie funkcjonującym systemie antroponimicznym na uwagę zasługują rzadkie na tym terenie imiona: Astruda, Lolita, Malwina, Aurelia, Dobromira. Widoczne są stałe połączenia imion: Anna Maria, Maria Magdalena, Piotr Paweł. Znakiem nowych tendencji w systemie nazewniczym jest wprowadzanie do oficjalnych dokumentów imion w formie skróconej (Magda – Magdalena).

2. Wpływ kalendarza liturgicznego na imiennictwo

Badanie antroponimii staropolskiej pod kątem motywacji w doborze imion pozwoliło na wysnucie tezy, że dzieciom wybierano imiona patronów na ogół bliskich dniu ich narodzenia, a tylko niekiedy patronów dokładnie z owego dnia⁵.

Nasza penetracja metryk, szczególnie tych z XVIII i XIX stulecia, pozwoliła na poczynienie obserwacji związanych z tzw. sezonowością nadawania imion. W bliskim okresie uznanych świąt religijnych, dniach szczególnie czczonych

⁵ Np. D. K o p e r t o w s k a. *Kieleckie antroponimy XVI i XVII wieku*. Kielce 1980; Z. S u ł o w s k i. *Imiona chrzestne w parafii Piotrawin w XVII-XIX wieku*. „Roczniki Humanistyczne” 20:1972 z. 2 s. 99-117.

świętych i błogosławionych wzrasta liczba dzieci ochrzczonych danym imieniem. Charakterystyczne i niemal wyłączone jest pojawienie się takich imion, jak: Kacper, Melchior w pierwszej połowie stycznia, Andrzej w listopadzie, Mikołaj w grudniu, Marianna i Regina (Maryja Królowa) w okresie świąt maryjnych, Barbara i Ewa w grudniu. Tak więc wydaje się, że najpopularniejszy zwyczaj nadawania imion to ten pozostający w zgodzie z kalendarzem.

Sułowski w cytowanej rozprawie stwierdza, że podstawową przyczyną wyboru imienia chrzestnego był aktualny okres kalendarza liturgicznego; w porównaniu z wagą kalendarza kościelnego inne wyniki, choć nieraz zauważalne (np. nadawanie imienia ojca rodzonego lub chrzestnego) miały tylko drugorzędne znaczenie⁶.

Ogólne spostrzeżenia wzbogacono szczegółowym porównaniem wybranych, zbieżnych liczbowo zapisów metrykalnych z obowiązującym w danym okresie kalendarzem liturgicznym. I tak w roku 1794 (zapisy dla wsi Dziewin) ochrzczono 38 dzieci, wszystkim nadano podwójne imiona⁷. Porównując wymienione imiona z *Martyrologium Rzymskim* wydany z rozkazu Grzegorza XII. Potwierdzonym powagą Urbana VIII i Klemensa X wreszcie roku MDCCXLIX pracą i staraniem Benedykta XIX poprawionym i z błędów oczyszczonym tylko w trzech wypadkach nie odnajdujemy kalendarzowego potwierdzenia dla imienia drugiego (Małgorzata I, Karol I, Łucja X). W pozostałych wypadkach widać wyraźnie zgodność z kalendarzem. Dotyczy to także imion rzadkich, związanych z liturgicznymi wspomnieniami świętych. Takim imieniem jest np. Pryska. Imię to występuje jako imię drugie: Agnieszka Pryska (wspomnienie liturgiczne 18 stycznia, św. Agnieszki zaś 21 stycznia). W zapisie z kwietnia spotykamy rzadkie na tym terenie imiona Gertruda i Izabela. W kalendarzu następują one po sobie (16 i 17 kwietnia). Podobnie w zapisie z lipca (Helena Brygida), września (Tekla Justyna – 23, 24 września) czy z grudnia (Wiktoria Ewa – 23, 24 grudnia). Oczywiście, częściej korzysta się z imion popularnych, jak Paweł Piotr, Jan Jakub, Michał Franciszek. W doborze patronów sugerowano się zarówno datą urodzenia, jak i datą chrztu (lub najbliższym popularnym, uznanym

⁶ Jw. s. 107.

⁷ Imiona nadane dzieciom w roku 1794 we wsi Dziewin w kolejności zapisu, cyfra rzymska oznacza miesiąc chrztu: Agnieszka Pryska I, Agnieszka Małgorzata I, Paweł Piotr I, Jan Karol I, Jan Piotr I, Maciej Kazimierz II, Grzegorz Józef III, Gabriel Józef III, Gertruda Izabela IV, Wincenty Wojciech IV, Aniela Zofia V, Zofia Katarzyna V, Jan Józef V, Magdalena Antonina V, Karol Jan VI, Marianna Elżbieta VI, Jan Jakub VII, Anna Helena VIII, Helena Brygida VIII, Ignacy Wawrzyniec VIII, Zuzanna Helena VIII, Joanna Róża VIII, Augustyn Jan VIII, Jan Stefan VIII, Regina Tekla IX, Tekla Justyna IX, Michał Franciszek IX, Michał Hieronim X, Franciszka Łucja X, Jadwiga Teresa X, Urszula Gertruda XI, Szymon Jan XI, Szymon Tadeusz XI, Łucja Barbara XI, Jan Tomasz XII, Wiktoria Ewa XII (2x), Jan Franciszek XII.

sąsiedztwem). Zdarzają się także wypadki łączenia dwóch dat i dwóch patronów. W XVIII w. chrzest następował z reguły w tydzień po narodzinach, stąd między innymi zapisy: Zuzanna Helena (urodzona 11 sierpnia w dzień św. Zuzanny, ochrzczona 18 sierpnia w dzień patronki Heleny), Łucja Barbara (urodzona 4 grudnia, ochrzczona 14 grudnia – wspomnienie św. Łucji).

Przytoczmy w tym miejscu opinię Władysława Miodunki: „Spisy nazw sporządzane przez onomastów służą tylko analizie językoznawczej (historycznej) materiału nazewniczego, nie mogą więc dawać odpowiedzi na inne pytania. Podobnie jest zapewne z imieniem w kalendarzu. Imię to oznaczało pierwotnie, że w danym dniu święcić się będzie pamięć jakiegoś patrona, np. Jana Chrzciciela. Imię to wyróżniało więc świętego, któremu oddawano cześć. Obecnie, kiedy nie pamięta się o święcie patrona (któż odróżnia Jana Ewangelistę od Chrzciciela czy Chryzostoma?), a myśli się tylko o święcie aktualnych nosicieli imienia, imię w kalendarzu jest pod względem zakresu nie nacechowane, gdyż jest tylko sygnałem, zapowiedzią święta, nie wyróżniając ani świętego, ani nosiciela imienia”⁸.

Stwierdzeniu temu przyznać należy wiele racji w odniesieniu do czasów współczesnych, dla naszych dziadów jednak rzeczą istotną było święto patrona, stąd przy imionach zakładających możliwość pomyłki stosowano uściślenie odzwierciedlone w zapisach metrykalnych. Tak też wśród Janów rozróżniano tych z patronatem Ewangelisty (Jan Ewangelista 1834, Jan Ewangelista Mikołaj 1836, Jan de December 1836, Jan Ewangelista 1836), Jana Chrzciciela (Jan Baptysta 1836), Pustelnika (Jan Eremita 1837), Nepoumucena (Jan Nepoumucen 1837). Wśród Franciszków popularny był Franciszek Ksawery (dwukrotnie w roku 1789), wyróżniono też Stanisława Kostkę (1791), ze świętych niewiast Katarzynę Sieneńską (1790).

Kalendarzowa motywacja nie jest już tak jednoznaczna dla późniejszego okresu, np. w latach 1884-1885 we wsi Bogucice urodziło się i zostało ochrzczonych 40 dzieci. Nadano im po jednym imieniu chrzestnym⁹. Tutaj kalendarzem motywowanych jest 26 imion: Józef II, Marianna III, Apolonia III, Marianna IV (2 razy) Katarzyna IV, Katarzyna V, Aniela VI, Antoni VI, Jakub VII, Zuzanna VIII, Wawrzyniec IX, Marcin X, Marianna I (2 razy), Wiktoria

⁸ *Znaczenie nazw własnych w świetle analizy grup nominalnych współczesnej polszczyzny mówionej*. „Onomastica” 21:1976 s. 51.

⁹ Rok 1884: Jan I, Ewa I, Anna II, Józef II, Jan II, Marianna III, Apolonia III, Marianna IV, Marianna IV, Katarzyna IV, Katarzyna V, Józef V, Aniela VI, Antoni VI, Jakub VII, Michał VIII, Zuzanna VIII, Wawrzyniec IX, Marcin X; rok 1885: Tomasz I, Marianna I, Marianna I, Anna I, Wiktoria II, Jan II, Józef III, Agnieszka III, Marianna III, Agnieszka IV, Jan VI, Katarzyna VII, Jakub VII, Kunegunda VII, Wiktoria VIII, Andrzej VIII, Jan IX, Michał IX, Ewa XII, Jan XII, Adam XII.

II, Józef III, Marianna III, Agnieszka IV, Jan VI, Jakub VII Kunegunda VII, Wiktoria VIII, Andrzej VIII, Michał IX, Ewa XII, Jan XII, Adam XII.

Rzadko jednak pojawia się imię patrona z dnia narodzin bądź chrztu. Decyduje raczej uznane sąsiedztwo (porównania dokonano z *Martyrologium Rzymskim* wydanym w 1862 roku). Na uwagę zasługuje fakt, że dzieciom nadawano imiona, które pojawiły się w kalendarzu od daty narodzin po datę chrztu, nie korzystano z imion występujących w kalendarzu przed dniem narodzenia. O ile we wcześniejszym okresie naczelną rolę odgrywał kalendarz, o tyle w tym zauważamy wpływ dwóch ścierających się lub uzupełniających się tendencji: religijnej i kalendarzowej oraz rodzinnej (w trzynastu wypadkach następuje zbieżność imienia nowo ochrzczonego z imieniem rodziców lub chrzestnych i datą kalendarzową). Także i w tych metrykach obok przyniesionych, bardzo popularnych imion, jak na przykład pojawiający się sześciokrotnie Jan, trzykrotnie Józef, Michał, Jakub, zjawia się rzadki, wyłącznie niemal grudniowy Adam. Z żeńskich obok Marianny, Katarzyny, Agnieszki – rzadko Kunegunda.

U schyłku XX w. zauważa się tendencję odchodzenia od chrześcijańskiego kalendarza wśród samych chrześcijan¹⁰. W spenetrowanych pod tym względem metrykach (Dziewin 1984, Majkowice 1986) tylko dziesięć razy dopatrywać się można imienia „przyniesionego” – jeśli chodzi o imię pierwsze (Mateusz IX – 21 IX, Barbara I – 4 XII, Agnieszka IV – 21 IV, Paweł VII – 29 VI, Monika VIII – 27 VIII, Marcin X – 12 XI, Barbara XI – 4 XII, Katarzyna XI – 25 XI, Katarzyna XII – 25 XI, Barbara XII – 4 XII) i dziesięć „przyniesionego” imienia drugiego (Józefa IV – 19 III, Anna VIII – 26 VII, Teresa VIII – 25 VIII, Joanna VIII – 21 VIII, Damian IX – 27 IX, Adam I – 24 XII, Ewa I – 24 XII, Maria V – 3 V, Maria VIII – 26 VIII, Barbara XI – 4 XII)¹¹.

Typowe dla współczesnych czasów imiona „przyniesione” to Barbara, Ewa, Adam. Za imiona „przyniesione” uważa się także te, które w kalendarzu poprzedziły moment narodzin (w wiekach wcześniejszych uważano, że takie „wyprzedzające” imiona mogą przynieść dziecku nieszczęście).

¹⁰ Imiona nadane dzieciom we wsi Dziewin (1984) i Majkowice (1986): Łukasz Zbigniew I, Katarzyna Ewelina I, Iwona II, Alicja Bożena II, Artur Marian III, Maciej Tomasz III, Grażyna Józefa IV, Katarzyna Anna VIII, Mateusz Wiesław IX, Mariusz Damian IX, Iwona Anna XII, Ewelina Beata XII, Łukasz Sławomir I, Hubert Adam I, Barbara Ewa I, Łukasz Wiesław II, Urszula Ewelina II, Tomasz Franciszek III, Przemysław Krzysztof III, Sabina Justyna IV, Justyna Teresa IV, Karol IV, Agnieszka Justyna IV, Monika Maria V, Konrad Grzegorz V, Paweł Józef VII, Monika Maria VIII, Paweł Marcin IX, Marcin Bogumił X, Anna Maria X, Barbara Danuta XI, Justyna Barbara XI, Beata Anna XI, Katarzyna Stanisława XI, Katarzyna Wanda XII, Barbara Anna XII.

¹¹ Porównania imion dokonano z następującym kalendarzem liturgicznym: *Martyrologium Rzymskie oraz elogia świętych i błogostawionych z niektórych martyrologiów zakonnych*. Kraków 1967.

Badając zasób antroponimii wieków ubiegłych, nie sposób ominąć czy zlekceważyć wpływ kalendarza liturgicznego na imiennictwo. Obecnie zaś doborem imion rządzą inne motywacje, jednak i dziś rodzice często wybierają imiona dla swoich dzieci, przeglądając kalendarz; korzystają z tych, jak sami mówią, które „rzuciły się w oczy”. Nie są to jednak przede wszystkim imiona kanoniczne, bowiem wersje kalendarzy popularnych nie zawsze pokrywają się z wykazem kościelnych martyrologiów. Dwuimiennosc w odbiorze wielu osób służy pogodzeniu mody i tradycji. Często imię drugie jest tradycyjne lub kanoniczne; zauważalne jest jednak odchodzenie i od tego zwyczaju – do nominacji dzieci nie używa się żadnego kanonicznego imienia.

Należy jednak ustosunkować się do stwierdzenia zależności popularności imion od kultu lokalnych patronów. Zagęszczenie pewnych imion na poszczególnych terenach może pozostawać w ścisłym stosunku z kultem patronów danej parafii czy diecezji. Na terenie badanej parafii trudno wykazać wyraźny wpływ kultu lokalnego na popularność imion, gdyż szczególnie czczeni święci: Jan Chrzciciel i Jan Ewangelista należą do grona ulubionych ogólnopolskich i europejskich patronów, ponadto wykazy liturgiczne potwierdzają ponad 200 świętych i błogosławionych o tym imieniu.

3. Imiennictwo a tradycja rodzinna

Zapisy metrykalne uwzględniają obok imienia ochrzczonego dziecka także imiona rodziców, dziadków oraz rodziców chrzestnych¹². Taka forma, obejmująca dwa lub trzy pokolenia, pozwala prześledzić wpływ tradycji rodzinnej na imiona dzieci. Pod względem zbieżności imion zbadano wszystkie zebrane zapisy.

W latach 1784-1794 zgodność ta wystąpiła 41 razy w wypadku imion męskich (stanowi to 14,9%) i 50 razy wśród żeńskich (17,54%).

¹² Przykładowa forma zapisu w księdze chrztów:

Mensis	Nomen	Religio		Sexus		Thori		Parentes		Patrini (et eorum conditio) Nomen
		catholica	acatholica	puer	puella	legitimi	illegitimi	Pater	Mater	
Julius	Eduardus Fridericus	+		+		+		Petrus Data f. Josephi et Barbarae u. Majta	Rozalia Woźniak f. Joannis et Barbarae u. Pięta	Fridericus Twardowski et Maria Nosal uxor Marciniak

W wypadku chłopców imię dziedziczone jest po ojcu 14 razy, po chrzestnych 25 razy, dwukrotnie spotykamy równoczesne wykorzystanie imienia ojca naturalnego i chrzestnego.

W wypadku imion żeńskich pięć razy imię dziedziczone jest po ojcu (typowe było to dla dzieci pierworodnych, które dziedziczyły imię po ojcu niezależnie od płci). Mamy tu do czynienia z żeńskimi formami imion męskich: Franciszka (3 razy), Antonina, Józefa. Po matce naturalnej imię dziedziczone było 13 razy, po matce chrzestnej – 28 razy, po chrzestnym dwukrotnie (oczywiście żeński odpowiednik), dwa razy wykorzystano imiona obojga chrzestnych lub obu matek chrzestnych.

Zbieżność imion w latach 1884-1894 przedstawia się następująco: 138 razy w wypadku mężczyzn (42,99%), 140 w wypadku kobiet (44, 72%). Jak już wspomniano wcześniej, dziecko otrzymać może imię po ojcu, matce lub chrzestnych. Częste są imiona kobiece pochodzące od męskich (odojcowskie), męskie natomiast urabiane od żeńskich (po matce) występują tylko dwa razy (Franciszek przy imieniu matki Franciszka). W przytłaczającej większości zbieżne są imiona popularne, w nominacji jednak utrwała się i rzadsze np. Marcjanna.

O fakcie, że wielką rolę przywiązywano w tym okresie do rodziców chrzestnych, świadczą nie tylko imiona po nich dziedziczone (34 w wypadku chłopców, 88 w wypadku dziewcząt), lecz także podwójne pary kumów (52 razy). W wypadku podwójnych par chrzestnych zdarza się, że obie matki chrzestne (2 razy) lub obaj ojcowie chrzestni (2 razy) mają imię zbieżne z imieniem dziecka (gdy wykluczmy przypadkowość, świadczyć to może o specjalnych poszukiwaniach rodziców)¹³.

Przy dwuimienności oba imiona są motywowane imionami rodziców w czterech wypadkach u chłopców (na 20) i w dwóch u dziewcząt (na 21).

Pozostaje jeszcze przedstawić czasy obecne. Zgodność imion przedstawia się następująco: 75 razy w wypadku chłopców (20, 71%) i 64 razy w wypadku dziewcząt (15, 38%). Imię dziedziczone jest zasadniczo po ojcu (51 razy u

¹³ Dla przykładu:

Imię dziecka	Imiona rodziców	Imiona rodziców chrzestnych	
<i>Katarzyna</i>	Wawrzyniec Zofia	Jakub <i>Katarzyna</i>	Jakub <i>Katarzyna</i>
<i>Katarzyna</i> Józefa	Józef Anna	Jan <i>Katarzyna</i>	Andrzej <i>Katarzyna</i>
<i>Józef</i>	Andrzej Marianna	Józef Katarzyna	<i>Józef</i> Agnieszka
<i>Jan</i>	Józef Marianna	<i>Jan</i> Magdalena	<i>Jan</i> Anna

chłopców, 4 razy u dziewcząt) i po matce (40 razy). Imiona odojcowskie występują u dziewcząt wyłącznie jako drugie (Karolina *Józefa*, Anna *Stanisława*, Dagmara *Bogusława*, Małgorzata *Władysława*). Rzadkie, utrwalone dziedziczeniem imiona z tego okresu to żeńskie Aurelia i męskie Lucjan - oba jako imiona drugie. 66 imion przejętych wśród chłopców to imiona drugie (88, 0%), wśród dziewcząt 58 (90,62%).

Wnioski wysuwane przy tej okazji ze swej natury są hipotetyczne, wysnuto je bowiem patrząc na zapis metrykalny, zbieżność imion w pewnych sytuacjach mogła być całkowicie przypadkowa i nie przesądzająca o motywach rodziców. Nie należy jednak lekceważyć tradycji rodzinnej przy takiej ilości potwierdzających się imion. O fakcie, że taki sposób nadawania imion dziadków, rodziców i chrzestnych jest mocno zakorzeniony w tradycji lokalnej, świadczą wypowiedzi wielu ankietowanych osób. Możemy więc mówić o świadomie kulturowanej tradycji.

Porównując dane uzyskane w tych badaniach – ogólne motywacje rodzinne dla ostatniego okresu 36,29%¹⁴ – z wynikami Bubaka i Mrózka z roku 1975 dla Krakowa i Polski południowej (32,39%), nie zauważamy dużych różnic. Świadczyć to może o pewnym konserwatyzmie środowiska wiejskiego, o szerszym regionalnym przywiązaniu do tradycji, mocnym statusie rodziny i hierarchicznym jej układzie (rola seniora rodu).

4. Zmiany systemu antroponimicznego – imiona pokoleniowe

Analizując trwałość systemu nazewniczego, przyjrzymy się różnicom pomiędzy imionami pokolenia rodziców a tymi, które nadaje się dzieciom. Porównania dokonano na zbliżonej ilościowo liczbie imion: 165 dla wieku XVIII, 162 – dla XIX i 161 – dla XX.

Interesuje nas głównie odpowiedź na pytanie, jakie imiona popularne w pokoleniu rodziców stały się niemodne w ciągu 30 lat, taką bowiem średnią różnicę wieku przyjmujemy za stałą. Penetrując zapisy metrykalne, zauważyć można, że upodobania pokoleniowe często sięgają jednego zaledwie roku. Trudno wskazać bezpośrednio przyczyny tak nagłej popularności danego imienia. Dużą rolę w popularyzacji imion odgrywać może film, piosenka, natomiast sezonowa popularność utrwała się poprzez naśladownictwo.

¹⁴ Dla porównania motywacja rodzinna w Bydgoszczy (za: E. B r e z a. *Motywy doboru imion dla dzieci urodzonych w Bydgoszczy w roku 1966 i 1976*. „Socjolingwistyka” 6:1987 s. 91-96) w 1966 r. – 10,35%, w 1976 – 13,30%; dla Pomorza – 11%; w Debrznie (za: G. S u r m a. *Imiona mieszkańców gminy Debrzno w województwie słupskim*. „Onomastica” 30:1986 s. 181-211) – 26,3%.

Porównując 165 zapisów (Majkowice 1784, Wyżyce 1794) imion ochrzczonych chłopców z imionami rodziców, zauważamy następujące zmiany, które ilustruje tabela:

Imiona osób dorosłych	Imiona nadawane dzieciom	Imiona osób dorosłych	Imiona nadawane dzieciom
Adam	Adam		<i>Karol</i>
	<i>Alojzy</i>	Kazimierz	Kazimierz
Andrzej	Andrzej	Leopold	Leopold
Antoni	Antoni	Ludwik	Ludwik
<i>Augustyn</i>			<i>Łukasz</i>
<i>Baltazar</i>		Marcin	Marcin
Bartłomiej	Bartłomiej	Mateusz	Mateusz
Benedykt	Benedykt		<i>Melchior</i>
	<i>Bernard</i>	Michał	Michał
<i>Błażej</i>		Mikołaj	Mikołaj
Dominik	Dominik		<i>Norbert</i>
	<i>Fabian</i>	Paweł	Paweł
Filip	Filip	Piotr	Piotr
Franciszek	Franciszek	Sebastian	Sebastian
	<i>Grzegorz</i>	Stanisław	Stanisław
	Hieronim	Stefan	Stefan
	<i>Ignacy</i>	Szymon	Szymon
Jacek	Jacek	Tomasz	Tomasz
Jakub	Jakub	<i>Wacław</i>	
Jan	Jan	Walenty	Walenty
<i>Joachim</i>		Wawrzyniec	Wawrzyniec
Józef	Józef	Wincenty	Wincenty
Kacper	Kacper	Wojciech	Wojciech

Ojcowie korzystają z 36 różnych imion męskich, system nazewniczy synów jest bogatszy, obejmuje 41 imion. Jakościowe różnice są niewielkie. Imiona nowe w większości (6) wchodzi w użycie jako imiona drugie, mają związek z kalendarzem (Hieronim Melchior).

Wśród imion żeńskich u matek występuje 26 imion, u córek – 30.

Imiona osób dorosłych	Imiona nadawane dzieciom	Imiona osób dorosłych	Imiona nadawane dzieciom
Agata	Agata	Katarzyna	Katarzyna
Agnieszka	Agnieszka	Klara	Klara
	<i>Anastazja</i>	<i>Konstancja</i>	
	<i>Aniela</i>	<i>Kunegunda</i>	
Anna	Anna		<i>Łucja</i>
	<i>Antonina</i>	Magdalena	Magdalena
<i>Apolonia</i>		Małgorzata	Małgorzata
Barbara	Barbara	Marianna	Marianna
	<i>Brygida</i>		<i>Marta</i>
Cecylia	Cecylia	Regina	Regina
Elżbieta	Elżbieta	Rozalia	Rozalia
	<i>Ewa</i>	<i>Róża</i>	
<i>Gertruda</i>		Salomea	Salomea
Helena	Helena	Tekla	Tekla
Jadwiga	Jadwiga	Teresa	Teresa
	Joanna	<i>Urszula</i>	
Józefa	Józefa		Wiktoria
	<i>Justyna</i>	Zuzanna	
	<i>Karolina</i>		

Porównajmy późniejszy o 100 lat stan. Tutaj występuje 26 różnych imion w pokoleniu ojców i chrzestnych, nowo ochrzczeni chłopcy korzystają tylko z 18 różnych imion.

Imiona osób dorosłych	Imiona nadawane dzieciom	Imiona osób dorosłych	Imiona nadawane dzieciom
	Adam	<i>Konrad</i>	
<i>Albert</i>		Maciej	Maciej
Andrzej	Andrzej	Marcin	Marcin
Antoni	Antoni	<i>Mateusz</i>	
<i>Bernard</i>		Michał	Michał
<i>Błażej</i>		<i>Paweł</i>	
Franciszek	Franciszek	Piotr	Piotr
<i>Henryk</i>		Stanisław	Stanisław
Ignacy	Ignacy	Tomasz	Tomasz
Jakub	Jakub	<i>Walenty</i>	
Jan	Jan	Wawrzyniec	Wawrzyniec
<i>Jerzy</i>		<i>Wincenty</i>	
Józef	Józef		<i>Władysław</i>
	<i>Karol</i>	Wojciech	Wojciech
<i>Kazimierz</i>			

Rezygnuje się z imion rzadkich, które się nie przyjęły (*Albert*, *Bernard*), także z bardzo popularnych przed wiekiem, które mogły się już „osłuchać” (*Błażej*, *Mateusz*, *Walenty*, *Wincenty*). Młodszy zasób imion zasilają imiona już znane, sporadycznie jednak występujące (*Adam*, *Karol*) czy też zdobywające dopiero popularność (*Władysław*).

Zmiany w zasobie imion żeńskich przedstawiają się następująco:

Imiona osób dorosłych	Imiona nadawane dzieciom	Imiona osób dorosłych	Imiona nadawane dzieciom
Agnieszka	Agnieszka	<i>Magdalena</i>	
Amelia	Amelia	<i>Marcjanna</i>	
	<i>Anastazja</i>	<i>Maria</i>	
Anna	Anna	Marianna	Marianna
Apolonia	Apolonia	<i>Mariella</i>	
Barbara	Barbara	<i>Petronela</i>	
<i>Dorota</i>		<i>Rozalia</i>	
Ewa	Ewa	<i>Salomea</i>	
<i>Franciszka</i>		<i>Tekla</i>	
Honorata	Honorata	<i>Teodozja</i>	
Jadwiga	Jadwiga	Teresa	Teresa
	<i>Józefa</i>		<i>Waleria</i>
	<i>Julianna</i>	<i>Wilhelmina</i>	
Karolina	Karolina	<i>Wiktoria</i>	
Katarzyna	Katarzyna	<i>Zofia</i>	
Kunegunda	Kunegunda		<i>Zuzanna</i>

Zauważamy zmniejszanie liczby imion – u matek występuje 27 różnych imion, u córek tylko 18. Sądzić możemy, że tak popularne wśród matek i babek: Franciszka, Magdalena, Rozalia, Salomea, Tekla i Wiktoria w powszechnym odbiorze samych rodziców stały się niemodne i dlatego nie nadawano ich córkom.

W ostatnim dziesięcioleciu (1984-1994) spotykamy już dużo większą wymiennosc imion. U ojców notujemy 53 imiona, u synów – 49. Pokrywają się one jednak tylko w 24 wypadkach:

Imiona osób dorosłych	Imiona nadawane dzieciom	Imiona osób dorosłych	Imiona nadawane dzieciom
Adam	Adam		<i>Konrad</i>
	<i>Adrian</i>	Krzysztof	Krzysztof
	<i>Albert</i>	<i>Leszek</i>	
<i>Aleksander</i>		<i>Lucjan</i>	
<i>Alfons</i>			<i>Łukasz</i>
<i>Alfred</i>			<i>Maciej</i>
<i>Andrzej</i>			<i>Maksymilian</i>
Antoni	Antoni		<i>Marcin</i>
Arkadiusz	Arkadiusz	Marek	Marek
<i>Artur</i>		<i>Marian</i>	
<i>Bernard</i>			<i>Mariusz</i>
Bogdan	Bogdan		<i>Mateusz</i>
Bogumił	Bogumił	Michał	Michał
<i>Bronisław</i>		Mieczysław	Mieczysław
<i>Czesław</i>		<i>Mirostław</i>	
	<i>Damian</i>		<i>Paweł</i>
	<i>Daniel</i>	Piotr	Piotr
<i>Dariusz</i>			<i>Przemysław</i>
	<i>Dawid</i>		<i>Radostaw</i>
<i>Edward</i>		<i>Rafał</i>	
	<i>Eryk</i>	Robert	Robert
<i>Eugeniusz</i>		<i>Ryszard</i>	
	<i>Filip</i>		<i>Sebastian</i>
Florian	Florian		<i>Sławomir</i>
Franciszek	Franciszek	Stanisław	Stanisław
	<i>Grzegorz</i>	Stefan	Stefan

<i>Henryk</i>		<i>Sylwester</i>	
	<i>Hubert</i>	Tadeusz	Tadeusz
Jacek	Jacek		<i>Tomasz</i>
	<i>Jakub</i>	<i>Waldemar</i>	
Jan	Jan	Wiesław	Wiesław
<i>Janusz</i>		<i>Witold</i>	
<i>Jarostaw</i>		Władysław	Władysław
<i>Jerzy</i>		<i>Włodzimierz</i>	
Józef	Józef	Wojciech	Wojciech
<i>Julian</i>		Zbigniew	Zbigniew
	<i>Kamil</i>	<i>Zdzisław</i>	
	<i>Karol</i>	<i>Zygmunt</i>	
<i>Kazimierz</i>			

U matek notujemy 57 różnych imion, u córek zaś – 46.

Imiona osób dorosłych	Imiona nadawane dzieciom	Imiona osób dorosłych	Imiona nadawane dzieciom
Agata	Agata	Józefa	Józefa
	<i>Agnieszka</i>		<i>Justyna</i>
<i>Aleksandra</i>			<i>Karolina</i>
<i>Alina</i>		Katarzyna	Katarzyna
	<i>Angelina</i>	<i>Kazimiera</i>	
	<i>Anita</i>	<i>Klara</i>	
Anna	Anna	<i>Krystyna</i>	
<i>Antonina</i>		<i>Krzysztofa</i>	
Barbara	Barbara	<i>Leokadia</i>	
Beata	Beata		<i>Lidia</i>
Bernadeta	Bernadeta		<i>Lilianna</i>

Bogusława	Bogusława	<i>Lucyna</i>	
<i>Bożena</i>		<i>Ludwika</i>	
<i>Celina</i>		<i>Łucja</i>	
	<i>Dagmara</i>	Magdalena	Magdalena
<i>Daniela</i>		Małgorzata	Małgorzata
Danuta	Danuta	Maria	Maria
	<i>Dobromira</i>	<i>Marianna</i>	
<i>Dominika</i>		<i>Mariola</i>	
Dorota	Dorota	<i>Marta</i>	
<i>Edwarda</i>		<i>Mieczysława</i>	
<i>Edyta</i>		Monika	Monika
Elżbieta	Elżbieta		<i>Natalia</i>
Ewa	Ewa		<i>Olga</i>
	<i>Ewelina</i>		<i>Patrycja</i>
<i>Ferdynanda</i>			<i>Paulina</i>
	<i>Gabriela</i>	<i>Regina</i>	
<i>Genowefa</i>		Renata	Renata
<i>Grażyna</i>			<i>Sabina</i>
<i>Halina</i>		Stanisława	Stanisława
<i>Helena</i>		<i>Stefania</i>	
Ilona	Ilona		<i>Sylvia</i>
<i>Irena</i>		Teresa	Teresa
Iwona	Iwona		<i>Wanda</i>
	<i>Izabela</i>	<i>Wiesława</i>	
Jadwiga	Jadwiga	<i>Władysława</i>	
Janina	Janina	<i>Zdzisława</i>	
	<i>Joanna</i>	<i>Zofia</i>	
Jolanta	Jolanta		<i>Żaneta</i>

I tutaj także pokrywają się 24 imiona. Patrząc na wykaz ostatnich zmian, zauważamy wyraźną tendencję do odchodzenia od imion żeńskich tworzonych od męskich odpowiedników. Dotyczy to imion rzadkich, jak np. Ferdynanda, czy też uprzednio bardzo popularnych, np. Aleksandra. Wychodzą z użycia takie, jak: Edwarda, Ferdynanda, Kazimiera, Krzysztofa, Ludwika, Mieczysława, Stefania, Władysława, Wiesława. Jeśli pojawiają się imiona tworzone od męskich odpowiedników (odbierane jako stare), występują wyłącznie jako imiona drugie i pozostają w związku z zasadą dziedziczenia imion. Popularność odzyskują obecnie następujące imiona kobiece pochodzące od męskich: Dominika, Karolina, Kamila.

Jeśli chodzi o imiona męskie, tradycyjne (Franciszek, Jan, Józef) i dwuczłonowe (Bronisław, Kazimierz) przechodzą do rzędu imion drugich. Widoczna w pokoleniu rodziców popularność imion słowiańskich (Bronisław, Czesław, Kazimierz, Mirosław, Wiesław, Włodzimierz) zostaje ograniczona u dzieci do praktycznie dwóch: Przemysław i Radosław.

Upodobania imiennicze dotyczą czasem zewnętrznej formy imion. Przekształca się już istniejące imiona. I tak popularny wśród pokoleń wcześniejszych Jan, u ojców w ostatnim okresie występuje w formie Janusz. Współczesne Eweliny wypierają bardziej tradycyjne Ewy.

WSPÓŁCZESNE MOTYWACJE W DOBORZE IMION CHRZESTNYCH

Metryki ze swej natury są dokumentem. Wnioski wynikające z porównania imion nowo ochrzczonych z kalendarzem liturgicznym czy imionami rodziców i chrzestnych są hipotetyczne. Metoda wypisu imion z metryk ukazuje stan zasobu imienniczego, nie pozwala jednak na uchwycenie całego skomplikowanego bogactwa motywacyjnego decydującego o wyborze imienia przez rodziców. Wypisy z metryk dla czasów współczesnych postanowiono wzbogacić ankietą. Pytania postawione ankietowanym powstały pod wpływem artykułu Henryka Borka i ankiety opracowanej przez niego¹⁵.

Do rodziców 150 dzieci zwrócono się z następującymi pytaniami:

1. Jakie jest Pana(i) ulubione imię?
 - a) męskie
 - b) żeńskie
2. Jakie imiona brał(a) Pan(i) pod uwagę, wybierając imię dla swojego dziecka?
3. Jakie imiona (pierwsze, drugie) nadał(a) Pan(i) swemu dziecku?

¹⁵ *Socjolingwistyczne aspekty imiennictwa*. „Onomastica” 23:1978 s. 163-175.

4. Co najbardziej zadecydowało o wyborze tego właśnie imienia? (Proszę podkreślić najwyżej dwa czynniki)

- a) imię to występuje w kręgu najbliższej rodziny (kto je nosi lub nosił),
- b) ładne brzmienie (całości/zdrobnień),
- c) data urodzenia (chrztu) miała wpływ na nadanie tego właśnie imienia,
- d) imię pasuje do noszonego nazwiska,
- e) popularność imienia,
- f) rzadkość występowania tego imienia,
- g) wpływ książek, filmu, telewizji,

5. Jakie inne czynniki zadecydowały o wyborze tego imienia?

6. Czy wie Pan(i), co znaczy nadane dziecku imię?

Oprócz wymienionych siedmiu hipotetycznych czynników kierujących dobo-rem imion odpowiedzi ankietowanych ujawniły jeszcze następujące:

- h) estetyka imienia („podało się”)¹⁶,
- i) patronat religijny,
- j) aprobata rodziny,
- k) uniwersalność danego imienia w kulturach i językach,
- l) psychologiczne skojarzenia z danym imieniem (osobowość znanych nosicieli),
- ł) mała ilość zdrobnień, prostota.

Odpowiedzi rodziców (jakkolwiek ankieta stanowiła tylko niewielki sondaż opinii publicznej) umożliwiły zestawienie czynników warunkujących ich decyzje w porządku hierarchicznym. Dla badanego terenu porządek motywacji przedstawia się następująco:

1. brzmienie całości i zdrobnień – 38,4%
2. zgodność z nazwiskiem – 28,0%
3. rzadkość występowania imienia – 22,4%
4. tradycja rodzinna – 21,6%
5. wpływ rodziny (aprobata) – 19,2%
6. estetyka imienia – 11,2%
7. data urodzenia lub chrztu – 10,4%
8. popularność imienia – 7,2%

¹⁶ Wartość estetyczna jest jedną z cech antroponimicznego imienia własnego. Przyczyny trwałości i popularności pewnych imion wynikać mogą z pozytywnej treści znaczeniowej tematu pospolitego uzyskiwanego w nazewnictwie własnym (np. Róża), dodatnich dla danego narodu cech imion postaci historycznych oraz wskazań wyznawanej religii. Estetyka imienia jest ściśle związana ze strukturą języka, jego zasadami fonologicznymi, morfologicznymi, derywacyjnymi i innymi. Pojęcie „estetyka imienia” rozumiemy tutaj szerzej, składa się na nie oczywiście wartość eufoniczna. Ponieważ nie wszyscy ankietowani utożsamiali estetykę („podało się”) z eufonią (ładne brzmienie całości lub zdrobnień), zachowujemy wynikający z ankiety podział.

9. patronat religijny – 7,2%
10. wpływ lektury, filmu – 4,8%
11. osobowość znanych nosicieli tego imienia – 4,0%
12. prostota imienia, mała ilość zdrobnień – 3,2%
13. uniwersalność imienia – 0,8%¹⁷.

Ograniczenie rozmiarami artykułu nie pozwala omówić poszczególnych wyników. Przedstawimy tylko ujawnione niejako na marginesie badań motywacje negatywne w doborze imion, a także hipotetyczny zasób antroponimów dla badanego terenu w latach nadchodzących.

Na niekorzyść takiego czy innego imienia przesądzać może:

1. stereotypowe odbieranie pewnych imion (nie używa się do nominacji tych, które potocznie uznaje się za nieszczęśliwe)¹⁸,
2. zła sława imienia wynikała z określonego postępowania wcześniejszych nosicieli tego imienia na danym terenie,
3. funkcjonowanie w folklorze rymowanek i pieśni ośmieszających pewne imiona (np. „Magda plewy świniom zjadła”, „Kuba Kubie w d... dłubie”); powoduje to nie tyle negatywne nastawienie do samych imion, lecz chęć zaoszczędzenia dziecku przykrości wynikających z przezwisk,
4. brak zgody rodziny, zwłaszcza gdy pod uwagę bierze się imię nowe, jeszcze niepopularne w środowisku,
5. utrwalenie w tradycji pewnych imion jako typowych nazw zwierząt gospodarskich (np. nazwy koni: Kuba, Maciek; krów: Baśka, Jagoda).

Hipotetyczny zasób antroponimów dla badanego terenu w latach nadchodzących, oparty na wynikach przeprowadzonej ankiety (imiona wskazywane przez rodziców jako podobające się i brane pod uwagę przy nominacji dzieci) przedstawia się następująco.

Imiona żeńskie

Agata, Agnieszka, Aleksandra, Alicja, Anastazja, Aneta, Angelika, Anna, Barbara, Beata, Berdnadeta, Bożena, Bogumiła, Celina, Dagna, Daniela, Danuta, Daria, Diana, Dominika, Dorota, Edyta, Elżbieta, Estera, Ewa, Ewelina, Gabriela, Halina, Iwona, Izabela, Jadwiga, Joanna, Jolanta, Julia, Justyna, Karolina, Katarzyna, Kinga, Klaudia, Krystyna, Lidia, Małgorzata, Manuela, Maria,

¹⁷ Ogólna liczba 178,6% wynika z faktu, że niektórzy ankietowani udzielili więcej niż dwóch możliwych odpowiedzi (patrz punkt 4 ankiety).

¹⁸ Na terenie jednej z badanych wsi spotkaliśmy się z przekonaniem o rzekomym nieuchronnym związku imienia Anna z wczesnym wdowieństwem.

Martyna, Mirosława, Monika, Natalia, Olga, Pamela, Patrycja, Paulina, Pelagia, Rozalia, Sabina, Salomea, Sandra, Sylwia, Teresa, Urszula, Weronika, Zuzanna, Żaneta.

Imiona męskie

Adam, Adrian, Aleksander (Alek), Andrzej, Ariel, Arkadiusz, Artur, Bartłomiej, Benjamin, Bogdan, Bogusław, Bolesław, Borys, Cyprian, Damian, Daniel, Dariusz, Dawid, Dominik, Edward, Emanuel, Eryk, Fabian, Filip, Gniewko, Grzegorz, Jacek, Jakub (Kuba), Jan, Jarosław, Jerzy, Józef, Kamil, Karol, Kazimierz, Konrad, Krzysztof, Leon, Łukasz, Maciej, Marcin, Marek, Mariusz, Mateusz, Michał, Mieszko, Nikodem, Patryk, Paweł, Piotr, Radosław, Rafał, Robert, Sebastian, Sławomir, Stanisław, Stefan, Sylwester, Szczepan, Tobiasz, Tomasz, Waldemar, Wiktor, Włodzimierz, Wojciech, Zbigniew.

WNIOSKI

Bazując na wypisach z ksiąg metrykalnych, ze szczególnym zainteresowaniem badaliśmy wpływ kalendarza liturgicznego i tradycji rodzinnej na imiennictwo danego terenu (tylko te motywacje można uchwycić z zapisów urzędowych).

Porównaliśmy motywacje dawne i obecne i zauważyliśmy zmianę akcentów ważności. Czynniki religijny wynikający po części zarówno z mocnej pozycji Kościoła czy samego księdza, jak i autentycznej ludowej religijności, także z izolacji i braku innych wzorów, dominujący w wiekach poprzednich, został poważnie ograniczony. Nie tak łatwo jest uwolnić się współczesnym rodzicom od tradycji rodzinnej.

Powstaje pytanie, czy istnieje zasób imion wiejskich. Porównanie naszej listy imion z pracami Bubaka i Mrózka (dla Krakowa), Abramowiczowej (dla Białegostoku), Gajdy (dla Opola i okolic) uprawnia do stwierdzenia, że obecnie nie da się wyróżnić „miejskiej” czy „wiejskiej” listy imienniczej¹⁹.

Zauważalna jest zarówno tendencja do odżywiania imion starych, zakorzenionych w tradycji, określanych dawniej jako typowo wiejskie, np. Mateusz, Bartłomiej, Karolina, Katarzyna, jak i dążenie do zatarcia „wiejskości” poprzez

¹⁹ J. B u b a k, R. M r ó z e k. *O współczesnych motywach wyboru i popularności imion*. „Rocznik Cieszyński” 1983 z. 4-5 s. 151-165; Z. A b r a m o w i c z. *Imiona chrześcijańskie białostoczan w aspekcie socjolingwistycznym (lata 1885-1985)*. Białystok 1993; S. G a j d a. *Socjologia imion na przykładzie Opola i Okolic*. „Studia Śląskie”. Seria nowa 13:1973 s. 267-296.

nadawanie imion niezwykłych, wyszukanych, obcych, bez tradycji na danym terenie, np. Angelika, Pamela, Emanuel. Jest to jednak zjawisko szersze i typowe także dla miast i ściśle związane z aktualną modą imienniczą. Zasób wiejskiego imiennictwa jest obecnie zbliżony do ogólnopolskiego. Z jednej strony obserwujemy renesans imion biblijnych – starotestamentowych: Daniel, Dawid, Zuzanna, z drugiej – imion uważanych do niedawna za „stare, niemodne”: Karolina, Weronika, Maciej, Jakub. Obok powszechnego czerpania z zasobu imiennictwa zachodnioeuropejskiego wykorzystuje się też imiona wschodnioeuropejskie: Olga, Tamara, Borys. Znacznie mniejszą sympatią darzone są imiona słowiańskie, entuzjaści tych ostatnich wybierają z nich rzadkie i oryginalne, jak np. Mieszko, Dagna.

Wśród wielu czynników motywujących wybór konkretnych imion dominuje czynnik eufoniczności. Istotne są walory estetyczne (mieszczanie się imienia własnego w ramach aktualnej mody) i współbrzmienie z nazwiskiem. Można ująć to schematycznie: rzadkość → brzmienie → estetyka. Podoba się to, co ładnie brzmi, co jest inne; „inność” brzmienia wynika z „nieosłuchania”, czyli rzadkości występowania. Tradycja rodzinna będąca istotnym czynnikiem motywacyjnym dla pokoleń poprzednich zachowała swe znaczenie w odniesieniu do imion drugich.

Zestaw imion nowych, awansowanych przez mody w ostatnich latach w danym środowisku, liczący kilkanaście pozycji, wpływa jednak hamująco na wzbogacenie listy używanych imion, gdyż moda szybko ulega usztywnieniu i staje się powszechna.

Zauważalne jest wprowadzanie imion nowych z obcych systemów językowych, często w obcej pisowni (Angelika, Andżelika). Ujawnia się tendencja do wprowadzania do akt form skróconych imion (Magda, Kuba). Chociaż formalnie w ustawodawstwie polskim obowiązuje zakaz wpisu do dokumentów deminutywnej czy hipokorystycznej formy imienia, tendencja ta staje się jednak widoczna i prowadzi nawet do paradoksalnych tautologii (Magda Magdalena). Obserwujemy także zjawisko częstszego wykorzystywania imion przekształconych (np. Ewelina zamiast Ewa).

Należy także dodać słowo o znikomej orientacji w znaczeniu imion. Używane imiona straciły swą wewnętrzną treść, znaczenie z reguły jest niejasne, symboliczne. Niski jest stopień oddziaływania treści znaczeniowej tematu na wartość imienia. Zjawisko to jest jednak szersze i wpływa poza środowisko wiejskie. Nasuwa się także wniosek o fikcyjności imion drugich. Zjawiskiem tym rządzi przyjęty zwyczaj, rodzice zaś często nie potrafią wskazać drugiego imienia dziecka (gdy zostało nadane bez wyraźnych motywacji), mimo że zostało nim obdarzone i w wymiarze prawa jest tak samo ważne.

NAMES IN THE PARISH OF MIKLUSZOWICE NEAR BOCHNIA

S u m m a r y

The subject matter of the present study are the baptismal names given to the children in the parish of Mikłuszowice. The onomastic material was taken from register books covering three decades, from the end of the 18th, 19th and 20th centuries.

The ranking lists of the names in the periods in question (1784-1794, 1884-1894, 1984-1994) show a shift in tastes for different names. The names from the frequency lists worked out for the first two periods (Jan, Józef, Piotr, Franciszek, Marianna, Katarzyna, Barbara and Anna) correspond with the territorial groups of names showed by Bystroń for Little Poland (J.S. Bystroń, *Księga imion w Polsce używanych*). The frequency list of the last period, as compared with the ranking lists of the "urban" names (Białystok, Kraków, Opole), allow us to state that today one cannot distinguish an "urban" or "rural" name list. The vocabulary of rural names is close to that of all Poland. In the system of anthroponyms of the territory under study, apart from traditional names, formerly defined as typically folk names like: Anna, Katarzyna, Karolina, Bartłomiej, Jakub, Maciej, and Mateusz, we find also some sophisticated, foreign names, without any tradition in the given territory, like for instance: Angelika, Lolita, Pamela, Patrycja, Adrian, Norbert, and Patryk. Drawing on the Angloamerican origin is a broader phenomenon, linked with the current name fashion.

There are many factors which presently motivate the choice of concrete names. What dominates today is the euphonic factor, the aesthetic value is essential (whether the name fits into the current fashion) and whether it harmonizes with the surname. Family tradition was an essential motivating factor for the previous generations, and it has preserved its importance in reference to second names. The religious factor (partly implying from the strong position of the Church or the priest himself, from authentic folk religiousness, and also from isolation and lack of other patterns than the liturgy calendar) which dominated in the previous centuries, has now become markedly limited and is a marginal factor.

Translated by Jan Kłós